

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

АЛІЄВ РУСЛАН АБДУЛБАСИРОВИЧ

УДК 339.5:338.4:69:330.34(4)

РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПОСЛУГ

Спеціальність 08.00.02 - світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародної економіки ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Орловська Юлія Валеріївна
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мельник Тетяна Миколаївна,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин

кандидат економічних наук, доцент
Литвин Марина Валентинівна,
Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара,
завідувач кафедри міжнародної
економіки і світових фінансів

Захист дисертації відбудеться «___» квітня 2017 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, к. 601.

Автореферат розісланий «___» березня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Л. Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобальний тренд динамічного зростання міжнародної торгівлі послугами, її видова та просторова диверсифікація в тісному зв'язку з міжнародним рухом капіталів, технологій, робочої сили та значний вплив на конкурентоспроможність країни зумовлюють теоретичний і практичний інтерес до вивчення цієї сфери, особливо за умов транснаціоналізації та глобалізації ринків. Це в повній мірі стосується широкого спектру будівельних послуг, які виконують ключову роль у забезпеченні мультиплікаційного ефекту для розвитку інших секторів економіки та зростання рівня й якості життя населення.

Для ефективної інтеграції в міжнародні торговельні потоки будівельних послуг, забезпечення конкурентоспроможності українських будівельних компаній необхідне розуміння сучасних особливостей формування міжнародного ринку будівельних послуг в організаційному, функціональному та регулятивному контекстах. Країни ЄС є привабливими як для українських будівельних компаній-експортерів, так і для вітчизняних підприємців, які імпортують високотехнологічні будівельні послуги.

Теоретико-методологічні та методико-прикладні аспекти формування, функціонування й розвитку ринку послуг у світовій економіці тривалий час перебувають у полі зору зарубіжних дослідників-економістів: Є. Авдокушина, І. Балабанова, Є. Будрина, Є. Данилової, І. Дюмулена, В. Капустіної, А. Криканова, К. Семенова, А. Тедєєва, В. Фомічова, Дж. Белла, Е. ВанДузер, Дж. Гелбрейта, Д. Джоббера, П. Друккера, М. Кастельса, К. Кларка, С. Коена, Ф. Котлера, Дж.Б. Куінна, Дж. Ланкастера, І. Іванова, І. Успенського, В. Рибалкіна, Н.Н. Тарасенко, Дж. Шумпетера та інших. Розвиток міжнародної торгівлі послугами глибоко досліджено в працях вітчизняних учених Л. Антонюк, Д. Лук'яненка, Т. Мельник, М. Литвин, Ю. Орловської, А. Поручника, В. П'ятницького, О. Рогача, А. Румянцева, В. Сіденка, С. Сіденко, О. Скаленка, В. Степаненка, А. Філіпенка, Т. Циганкової та багатьох інших. Водночас варто констатувати відсутність належної ідентифікації будівельних послуг у системі міжнародної торгівлі, недостатньо дослідженими в українському академічному середовищі залишаються перспективи розвитку європейського ринку цих послуг, а також пов'язані з ними проблеми реалізації стратегії інноваційного розвитку будівельної індустрії України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»: тема «Трансформація національних та регіональних соціоекономічних та еколого-економічних систем в умовах економічної глобалізації та європейської інтеграції України» (номер держреєстрації 0111U006488) – автором запропоновано методичний підхід до визначення теоретико-методичних основ дослідження ринку будівельних послуг; тема «Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної політики зеленого житлового будівництва в мегаполісах старопромислових регіонів ЄС та України» (0116U006984) – автором обґрунтовано стратегію інноваційного розвитку будівельної галузі України для підвищення конкурентоспроможності

вітчизняних будівельних послуг на європейському ринку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є комплексне дослідження умов, факторів й особливостей розвитку європейського ринку будівельних послуг, обґрунтування пріоритетів зовнішньої торгівлі України в цьому напрямі.

Відповідно до мети дослідження в дисертаційній роботі поставлено й виконано такі завдання:

- дослідити еволюцію теорій міжнародної торгівлі послугами;
- розкрити зміст, сучасний характер та основні тенденції розвитку міжнародного ринку послуг та механізми його регулювання;
- визначити характерні риси міжнародного ринку будівельних послуг;
- дослідити рівні та механізми регулювання європейського сектора будівельних послуг та їх еволюцію в сучасних умовах;
- виявити характерні риси та тенденції розвитку європейського ринку будівельних послуг під впливом глобалізації;
- оцінити місце та роль України на міжнародному ринку будівельних послуг та виявити проблеми на шляху формування національної конкурентоспроможної будівельної галузі;
- розробити та обґрунтувати новий метод кластерного аналізу для позиціонування національної будівельної сфери на європейському ринку будівельних послуг;
- сформулювати та обґрунтувати стратегію інноваційного розвитку будівельного сектора України для подальшої інтеграції в європейський ринок.

Об'єкт дослідження – процеси формування та розвитку міжнародної торгівлі будівельними послугами.

Предмет дослідження – закономірності, інтеграційні фактори й особливості розвитку європейського ринку будівельних послуг.

Методи дослідження. Теоретичне підґрунтя дослідження сформували напрями дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Дослідження виконане з використанням як загальнонаукових, так і спеціальних методів, зокрема: історико-логічного методу (під час дослідження еволюції теорій міжнародної торгівлі послугами – п.1.1); методу аналізу та синтезу (при дослідженні сутності економічних категорій «послуга», «будівництво», «міжнародний ринок будівельних послуг», багаторівневої системи регулювання ринку будівельних послуг, процесів розвитку європейського та вітчизняного будівельних ринків та виявлення ключових факторів, що обумовлюють їх розвиток – п.1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3); методів системно-структурного аналізу (під час дослідження структурних змін на європейському ринку будівельних послуг, механізмів функціонування та регулювання європейського ринку будівельних послуг, позиціонування України на міжнародному ринку будівельних послуг – п.1.2, 2.2, 2.3); економіко-статистичних методів дослідження (при кількісній оцінці тенденцій розвитку світового ринку будівельних послуг, аналізі динаміки міжнародної торгівлі будівельними послугами ЄС, аналізі стану будівельної галузі України – п.2.1, 2.2, 3.1); методів кількісних та якісних порівнянь (для визначення основних тенденцій розвитку європейського ринку будівельних послуг – п.2.1, 2.2); методів кластерного аналізу та SWOT-аналізу (для ідентифікації сучасної позиції України на європейському ринку будівельних послуг – п.3.2).

Інформаційною та статистичною базою дисертації є монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених-економістів; матеріали та аналітичні звіти міжнародних організацій (ОЕСР, СОТ, Всесвітнього економічного форуму та інші), корпоративні звіти світових будівельних корпорацій; періодичні видання, матеріали всеукраїнських і міжнародних конференцій, інтернет-ресурси, експертні оцінки рейтингових агентств, власні розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в комплексному дослідженні якісних і кількісних параметрів сучасного європейського ринку будівельних послуг й аналізу їх конкурентних переваг та розробленні інноваційної стратегії розвитку будівельної галузі України з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних будівельних компаній на європейському ринку будівельних послуг.

Нові наукові положення, які одержані особисто автором та винесені на захист, полягають у такому:

уперше:

– запропоновано концептуальний підхід до формування моделі європейського ринку будівельних послуг, що має базуватися на принципах економічності, конкурентності, технологічності, екологічності та соціальної доступності, з урахуванням специфіки взаємовідносин між суб'єктами (інвестори, замовники, підрядники, проектно-дослідні організації та підприємства промисловості будівельних матеріалів) та об'єктами (міжнародні контракти на будівельні послуги), що формуються у розвиненому інфраструктурному середовищі (банки, біржі, тендери, венчурні фонди та підприємства) і багаторівневій системі регулювання (локальний, національний, наднаціональний та глобальний); модель дає змогу комплексно оцінювати потенціал розвитку європейської будівельної індустрії, динамічні зрушення в обсягах, характері та географії торгівлі будівельними контрактами, а також в умовах невизначеності на варіантній основі передбачати наслідки розширення цього ринку за рахунок входження суб'єктів нових країн-учасниць; дає змогу визначення напрямів і форм розвитку зовнішньої торгівлі України на європейському ринку будівельних послуг шляхом її лібералізації з урахуванням регіональних ЄС і глобальних регулятивних механізмів;

удосконалено:

– зміст поняття будівельної послуги як об'єкта міжнародної торгівлі, що може мати матеріальний чи нематеріальний результат, реалізується у вигляді кінцевої споживчої одиниці або у вигляді її заздалегідь узгоджених етапів будівництва і має такі особливі риси: складність та ієрархічність, зумовлені наявністю крім основного ринку, суб'єктами якого є забудовники та замовники будівельних послуг, також і субринків; специфіка ціноутворення, на яку впливають наявність різних типів конкуренції на ринках, національні стандарти формування вартості будівництва, жорстка стандартизація нормативно-правових актів, особливості тендерних відносин у мультинаціональному правовому полі, висока інвестиційно-фінансова локалізація в країнах розташування будівельних ТНК;

– методику кластерного аналізу позиціонування України на європейському ринку будівельних послуг, яку характеризує авторський перелік показників, згрупованих у галузевий, макроекономічний та інституційний блоки, що дозволяє в динаміці дослідити ринок будівельних послуг у кожному кластері країн та за допомогою використання коефіцієнтів розвитку (індекс конкурентності, індекс

покриття експорту імпортом та інші) їх інноваційного потенціалу обґрунтувати національні стратегічні пріоритети (створення умов для ефективної реалізації будівельних послуг, їх відповідність міжнародним стандартам якості, узгодження технічних, економічних та правових механізмів, функціонування будівельних підприємств) міжнародної торгівлі будівельними послугами на європейському ринку;

дістали подальшого розвитку:

– сутнісні характеристики мегатрендів екологізації та енергоефективності у будівельній сфері Європейського Союзу, що базуються на імперативності ресурсозберігальних технологій для зниження відходів та підвищення безпеки будівництва, технологічній гармонізації і стандартизації якості, досягненні критеріїв циркулярної економіки (продовження життєвого циклу продукту, декарбонізація), зменшенні антропогенного навантаження на природу так званого «будівельного сліду» у концепті «зеленого будівництва»;

– метод комплексної оцінки конкурентних позицій України у сучасному європейському будівельному секторі шляхом аналізу галузевого інвестиційного та інноваційного потенціалу, інфраструктурної сумісності, рівня застосування прогресивних будівельних технологій, ефективності функціонування ТНК, професійного рівня кадрів, формування собівартості та особливостей ціноутворення в будівництві, що дало змогу виявити позитивні та можливі негативні макро- та мікроекономічні наслідки інтеграції будівельної галузі України в європейський ринок.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення, висновки та рекомендації, сформульовані автором у дисертації, можуть бути методологічною базою для розроблення ефективних механізмів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних будівельних послуг та інтеграції українських підприємств з європейським ринком будівельних послуг. Основні положення дисертації були використані у практичній діяльності Департаменту економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка №12-707/0/98-16 від 28.07.2016 р.), Дніпропетровської торгово-промислової палати (довідка № 2 від 12.10.2016 р.), Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями «Дікергофф» (довідка № 99 від 13.10.2016 р.). Матеріали і результати дисертаційної роботи також використані в навчальному процесі при викладанні дисциплін «Міжнародна економіка», «Глобальна економіка» і «Європейська інтеграція» у ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (довідка № 38-11-337 від 18.10.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно. Особистий науковий внесок автора представлений у наукових публікаціях за темою дисертації. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано тільки ті ідеї та положення, що належать особисто автору.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження автор представляв на міжнародних та міжвузівських науково-практичних конференціях: X Міжнародна науково-практична конференція «Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум-2014» (Україна, м. Харків, 2-4 грудня 2014 р.), V Міжнародна науково-практична конференція

«Пріоритети нової економіки знань в XXI сторіччі» (Україна, м. Дніпро, 26-27 листопада 2014 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні виклики розвитку світової економіки «MCGE 2015» (Україна, м. Київ, 19-20 листопада 2015 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір» (Україна, м. Маріуполь, 4 грудня 2015 р.).

Публікації. Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано дисертантом самостійно та у співавторстві у 13 наукових працях, з них: 1 – колективна монографія, 7 – у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах даних та 5 – в інших виданнях. Загальний обсяг опублікованих робіт, що належить особисто дисертантові, становить 9,5 д. а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 228 сторінок комп'ютерного тексту. У тексті дисертації розміщено 37 рисунків на 22 сторінках, 30 таблиць на 23 сторінках, 14 додатків на 21 сторінці. Список використаних джерел налічує 232 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано ступінь її розроблення у працях українських та зарубіжних учених, виявлено зв'язок роботи з науковими програмами й темами, окреслено мету і завдання дослідження, сформульовано його об'єкт, предмет, визначено метод дослідження, наукову новизну одержаних результатів та їхнє практичне значення.

У **розділі 1 «Теоретико-методичні засади розвитку міжнародної торгівлі будівельними послугами»** досліджено еволюцію теорій міжнародної торгівлі послугами, виявлені масштаби й структурна динаміка міжнародної торгівлі будівельними послугами, обґрунтовані методичні основи аналізу європейського ринку будівельних послуг.

Комплексний аналіз теоретичних підходів щодо міжнародної торгівлі послугами дозволив автору виокремити три етапи у їхньому розвитку, виходячи з різного ставлення науковців до послуги як до товару. Перший етап, до якого віднесені історичні періоди виникнення й розвитку теорії меркантилізму (У. Стаффорд, А. Монкретьєн, Т. Ман) та теорій абсолютних і відносних переваг (А. Сміт, Д. Рікардо), характеризувався концепцією продуктивної і непродуктивної праці та ставленням до послуги як до нематеріального блага, яке не може виступати в ролі товару. Виокремлення непродуктивної праці призвело до хибного визначення головної характеристики послуги, якою вважали відсутність у результатах праці уречевленої їх форми. На цій підставі послуги виключались з оцінки економічної діяльності як такі, що не створювали національного багатства.

Діаметрально протилежними були погляди представників другого етапу розвитку теорій міжнародної торгівлі – послідовників теорії факторних переваг Хекшера-Оліна (Дж. Мелвін, А. Дірдорфф), які сприймали послуги як продуктивну працю, яка формує багатства країни. Теоретично було обґрунтовано, що будь-яка праця, результат якої задовольняє потреби людини, є продуктивною тому, що створює додаткову вартість, відновлює використану споживчу вартість та запобігає знеціненню споживчих цінностей.

Третій етап розвитку теорій міжнародної торгівлі представлений поглядами представників теорії неоіндустріального суспільства (М. Порат, Е. Паркер, Г. Шмідт, Д. Белл, Я. Тінберген, У. Ростоу, Дж. Гелбрейт), які формувалися під впливом зростання ролі торгівлі послугами у постіндустріальному суспільстві, де послуги починають відігравати центральну роль у забезпеченні конкурентоспроможності держав, зростанні інвестицій і збільшенні обсягів міжнародної торгівлі. Послуга як товар може мати або не мати матеріальну форму, а основним виробничим ресурсом стають інформація і знання. На основі проведеного теоретичного аналізу, а також узагальнення і структуризації основних теорій торгівлі послугами, в дисертації пропонується визначення терміну «послуга» як економічної категорії, що поєднує в собі одночасне надання та отримання іншими суб'єктами благ для задоволення їх потреб у матеріальній чи нематеріальній формі та на комерційній основі.

Проведений аналіз дав можливість сформулювати власне визначення поняття «будівельна послуга як об'єкт міжнародної торгівлі», яке в дисертації розглядається як діяльність підприємств будівельної сфери однієї країни, взаємозацікавлених у задоволенні потреб підприємств іншої країни, що може мати матеріальний чи нематеріальний результат, реалізовуватися як кінцева споживча одиниця або у вигляді її заздалегідь узгоджених етапів будівництва і яка характеризується споживчо-персоніфікованою ознакою та рисами інвестиційного товару. У дослідженні виявлена специфіка будівельної сфери реалізації послуг на міжнародному ринку та ідентифіковані особливі риси цього ринку: складність та ієрархічність, специфіка ціноутворення, особливості тендерних відносин у мультинаціональному правовому полі, концентрація фінансових потоків в обмеженій кількості центрів розміщення будівельних ТНК. Виявлено, що світовий ринок будівельних послуг знаходиться на стадії формування та має різнорівневу структуру, про що свідчать такі його риси, як: відмінності в тарифах на однакові види послуг, відсутність універсальних інструментів і принципів, а також єдиної загальноприйнятої класифікації послуг. Визначено, що у будівельному секторі імпорту послуг на основі комерційної присутності в подальшому сприяє нарощуванню їх експорту, оскільки філії іноземних ТНК (імпортери послуг) або дочірні компанії самі починають експорт послуг за кордон.

У дисертації доведено, що основною характеристикою міжнародного ринку будівельних послуг є тісний зв'язок з інвестиціями й технологіями, постійний приплив яких в економіку країн-реципієнтів створює нові можливості для транснаціонального інвестування. Це дозволило виявити, що трансформація в останні роки була зумовлена як загальноекономічними факторами (високі темпи економічного зростання в країнах, що розвиваються), так і специфічними факторами (зростання потреб реконструкції інфраструктури розвинених країн, проведення масштабної приватизації в європейських країнах).

Визначено, що будівельний сектор ЄС є провідним у європейській зовнішній торгівлі, європейські будівельні компанії володіють понад 50 % найбільших міжнародних будівельних контрактів і мають значно більший обсяг бізнесу, ніж компанії Японії і США. З'ясовано, що європейський ринок будівельних послуг є економічною системою зі своєю структурою, чинниками розвитку, внутрішніми та

зовнішніми зв'язками тощо. На основі визначення суб'єктно-об'єктних відносин, обґрунтування основних економічних мотивів учасників (отримання прибутку, підвищення конкурентоспроможності за рахунок використання нових технологій, вихід на нові ринки, реалізації інвестицій, підвищення якості соціальної інфраструктури, постійне вдосконалення стандартів якості), а також з'ясуванню специфіки попиту та пропозиції, в дисертації було розроблено концептуальний підхід до формування моделі європейського ринку будівельних послуг (рис. 1).

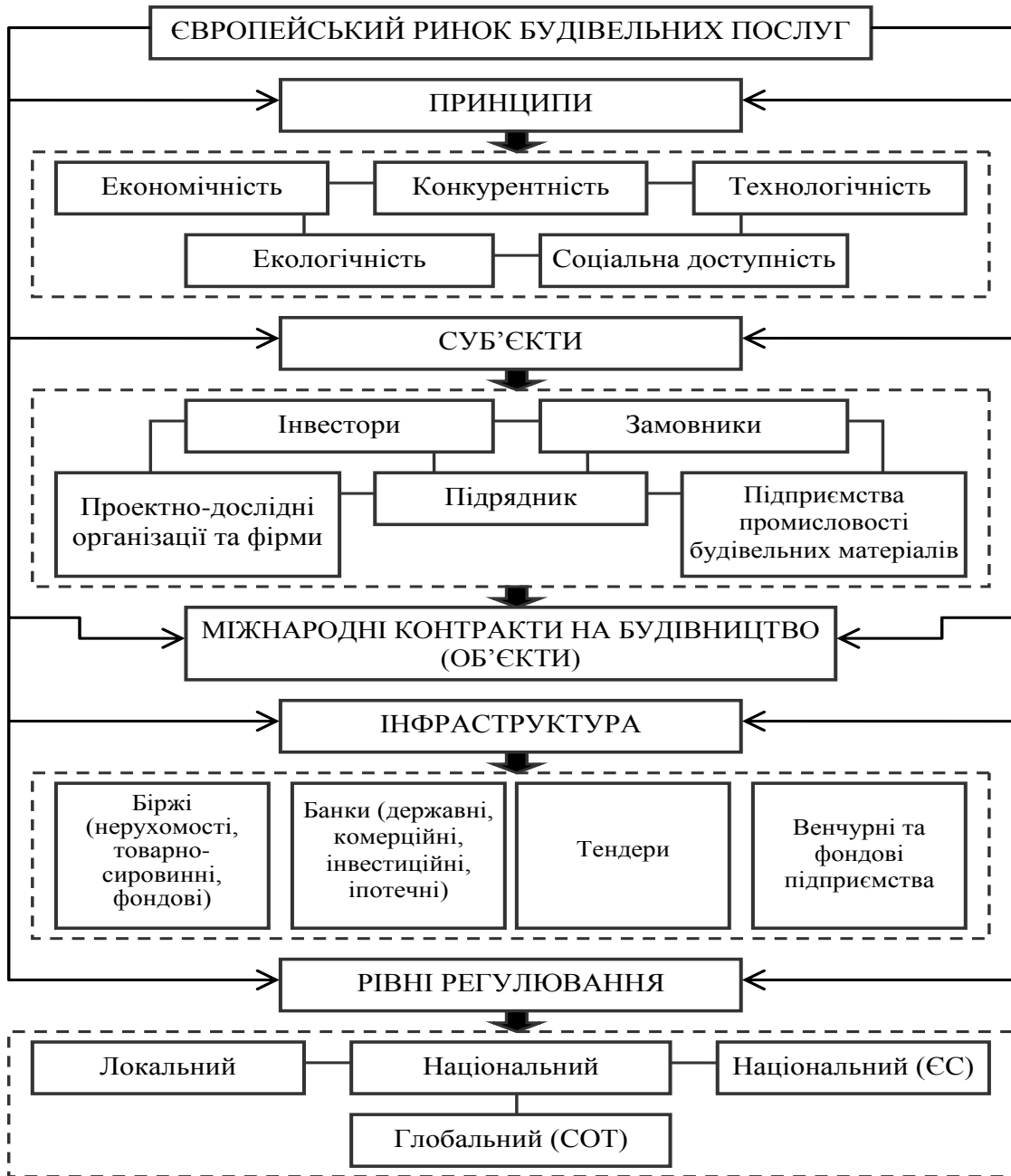

Рис.1. Концептуальний підхід до формування моделі європейського ринку будівельних послуг

Для виявлення конкурентних переваг на цьому ринку будівельних секторів інших країн, у тому числі й України, в дисертації запропонований методичний

підхід до аналізу європейського ринку будівельних послуг, який ґрунтується на авторському переліку індикаторів, що враховують галузевий, макроекономічний та інституційний блоки розвитку ринку та включають 18 кількісних та якісних показників.

У розділі 2 «Аналіз розвитку ринку будівельних послуг в Європейському Союзі» визначена специфіка формування європейського сегмента міжнародного ринку будівельних послуг, проаналізовані тенденції розвитку ринку будівельних послуг країн ЄС, виявлені особливості його регулювання.

У дисертації проаналізовано, що міжнародний ринок будівельних послуг сформувався наприкінці 50-х років ХХ ст. та пройшов у своєму розвитку до сьогодні чотири етапи. Перший етап, постколоніальний період (до 1970-тих рр.): розбудова військових об'єктів у країнах Британської співдружності будівельними компаніями США та масштабні програми будівництва об'єктів інфраструктури й підприємств добувної промисловості країн Азії та Африки після падіння колоніальної системи. Другий етап, період нафтового буму (1970-ті – криза 2008 рр.): інтенсивне будівництво об'єктів дорожньо-транспортної й соціальної інфраструктури в країнах Перської затоки в 1970-ті на фоні зростання цін на нафту та утворення безпрецедентних валютних накопичень, яке змінилося нерівномірністю регіональних потоків міжнародної торгівлі будівельними послугами на фоні різкого падіння світових цін на нафту, після чого відбувся новий підйом на світовому ринку будівельних послуг на фоні зростання цін на нафту. Третій етап, період світової фінансової кризи (2008–2010 рр.), що характеризувався зниженням частки країн Європи у світовому імпорті будівельних послуг, зростанням відповідної частки для США, а також скороченням обсягів міжнародної торгівлі будівельними послугами на 3 – 5% щорічно, масовим «заморожуванням» об'єктів, падінням попиту на інжинірингові послуги, перерозподілом активів між ринковими гравцями, посиленням конкуренції. Четвертий етап, посткризовий період (2010 – до сьогодні): вкрай низькі темпи зростання світового ринку будівельних послуг на фоні швидкого відновлення зростання інших послуг; у структурі світового третинного сектора економіки спостерігаються швидкозростаючі ринки зі стабільним попитом (телекомунікаційні, інформаційні послуги тощо).

Автор відзначає, що основними країнами-продуцентами будівельних послуг на міжнародному ринку довгий час залишалися країни ЄС та США, причому ринок США є вдвічі меншим, ніж у ЄС (наприклад, у 2015 р. ці показники становили 674 та 1199 млрд дол. США відповідно). Проте при поглибленому дослідженні було з'ясовано, що домінуючу позицію на міжнародному ринку будівельних послуг зараз займає Китай зі щорічним обсягом будівельних послуг близько 3000 млрд дол. США. Значного потенціалу в міжнародній торгівлі будівельними послугами останні роки набувають підрядники з країн, що розвиваються – Туреччини, Бразилії, Індонезії, Мексики, Філіппін. При цьому підрядні компанії з країн, що розвиваються в останні 15-20 років, усе активніше вступають у коопераційні відносини з фірмами з промислово розвинених країн при реалізації конкретних інвестиційних проектів.

У дисертації доведено, що основна частина будівельних послуг країн ЄС експортується у вигляді будівництва інфраструктурних об'єктів до країн, що розвиваються, а імпорт будівельних послуг у розвинені країни сконцентрований в основному у сфері здійснення робіт з реконструкції та ремонту. Автор зазначає, що

у країнах зі слаборозвиненою інфраструктурою частка будівельних послуг ЄС у сукупному імпорті послуг істотно вище, ніж, наприклад, у нових індустріальних країнах. За структурою виробників ринок будівельних послуг ЄС переважно складається з невеликих приватних будівельних підприємств, де працює в середньому від 5 до 20 працівників (частка таких невеликих компаній сягає у Франції 95%, а в Німеччині – 90%). Водночас основний обсяг будівельних робіт у країнах ЄС забезпечує діяльність великих будівельних компаній, транснаціонального будівельного бізнесу.

При дослідженні було з'ясовано що будівельний сектор ЄС є провідним у європейській зовнішній торгівлі, європейські будівельні компанії володіють понад 50 % найбільших міжнародних будівельних контрактів і мають значно більший обсяг будівельних контрактів, ніж компанії Японії і США. Водночас за показником упровадження інновацій будівництво відстає від інших секторів економіки у ЄС, отже, на основні тенденції розвитку будівництва в ЄС, сформульовані напрямки розвитку в Європейській будівельній технологічній платформі, зосереджені в площині застосування наукоємних технологій (адитивне виробництво, штучний інтелект), за рахунок чого намічено до 2030 року отримати зниження: на 30% – енергоємності підприємств виробництва будівельних матеріалів; на 30% – обсягу вилучення природних ресурсів для виробництва цих матеріалів; на 30% – вартості життєвого циклу будівель; на 50% – терміну будівництва об'єктів капітального будівництва; на 40% – відходів будівельної індустрії, а також збільшити переробку (recycle) будівельних відходів до 99%.

Дисертант зазначає, що в результаті аналізу ринку будівельних послуг ЄС було виявлено, що основними країнами-виробниками цих послуг уже тривалий час залишаються Німеччина, Франція, Великобританія та Італія, які, за даними з 2005 по 2015 рр., формують більше 70 % загального обсягу будівельних послуг ЄС. У дисертації з'ясовані основні економічні та інституційні чинники стабільно високого попиту в цих країнах на будівельні послуги: у Німеччині це доволі дешева іпотека (близько 2 % річних), яка є результатом політики “дешевих грошей” Європейського центробанку, та наявність інноваційного й високотехнологічного промислового виробництва; Великобританія (найбільший серед країн ЄС внесок будівельних послуг у ВВП країни – 6 %) відрізняється не стільки державною підтримкою проектів інфраструктури та житлового будівництва, скільки найбільш сприятливим міжнародним фінансовим та інвестиційним кліматом серед країн Європи, зокрема в сегменті фінансових операцій з нерухомістю. Франція за показниками розвитку будівельного сектора значно випереджає Великобританію: у Великобританії будується в середньому 125 тис. об'єктів щорічно, у Франції цей показник становить не менше 300 тис., внаслідок чого у Великобританії ціни на житло безперервно підвищуються, тоді як у Франції вони стабільні або знижуються. Натомість в Італії ринок будівельних послуг формують будівельні компанії, що роблять ставку на закордонні ринки (за останні 10 років частка зарубіжних контрактів італійських будівельних компаній майже подвоїлася, а прибуток із закордонних італійських майданчиків становить до 12 млрд євро на рік).

Ринок будівельних послуг і будівельна галузь ЄС підпадають під механізми і загального, і спеціального регулювання як на національному рівні країн-членів ЄС, так і на рівні наднаціональних інститутів ЄС, а торгівля будівельними послугами

підпадає також під дію угод у сфері захисту й заохочення інвестицій, уникнення подвійного оподаткування, переміщення громадян тощо. У дисертації виявлені специфічні риси організаційного механізму формування будівельного ринку ЄС, визначена його складність, що зумовлюється близькістю взаємозв'язків з багатьма товарними ринками, нормами екологічного законодавства, міжнародним механізмом реалізації концепції циркулярної економіки, екологічного «зеленого» будівництва. У роботі здійснено порівняльний аналіз регламентів технічної гармонізації та використання будівельних матеріалів й торгівлі будівельними послугами як спеціалізованих норм, що регулюють спільних ринок будівельних послуг у ЄС.

У розділі 3 «Інтеграційні перспективи міжнародної торгівлі будівельними послугами України та ЄС» автором визначена роль будівельних послуг в експортно-імпорتنій діяльності України, здійснено позиціонування українських будівельного сектору на європейському ринку будівельних послуг, розроблена стратегія економічної політики інтенсифікації торгівлі будівельними послугами між Україною та ЄС.

Дисертант визначає високу значимість будівництва в національній економіці, завдяки тому, що вона покликана модернізувати сучасну технічну основу виробництва, удосконалювати рівень соціальної сфери, забезпечувати технічне переоснащення. Проте успішний розвиток будівельної індустрії в Україні стикається з комплексом серйозних проблем: невідповідність процесів ведення бізнесу міжнародним стандартам та ділової досконалості; залежність від імпорту обладнання; низький рівень кадрового забезпечення, заробітної плати і продуктивності праці; слабка система просування вітчизняних будівельних послуг на європейський ринок; зменшення джерел фінансування та брак інвестиційних ресурсів; низька інноваційна діяльність підприємств України; неефективна система національної стандартизації й ліцензування. Ряд факторів суттєво обмежують перспективу українських будівельних підприємств конкурувати на міжнародному ринку будівельних послуг у цілому та на його європейському сегменті зокрема. Серед позитивних тенденцій у дисертації визначено суттєве зростання індексу конкурентності будівельних послуг та підвищення індексів розвитку міжнародної торгівлі.

Проведено аналіз індексу конкурентності (ІК) окремих сегментів зовнішньої торгівлі послугами України, який розраховується як відношення значення коефіцієнту покриття експорту імпортом за певний період часу до базисного періоду. З'ясовано, що за період з 2009 по 2015 роки (розраховано як індекс зміни до рівня 2008 р., значення якого прийнято за одиницю), виявлено суттєві позитивні зрушення для будівельної галузі в останні два роки. У період 2009-2013 рр. на фоні стрімкого збільшення конкурентних переваг комп'ютерних та інформаційних послуг (індекс конкурентності становить 3,24 та 6,89 відповідно), послуг з дослідження та розробок, а також транспортних послуг (ІК мав значення 3,9 та 1,1 відповідно) – конкурентність послуг з будівництва дещо зростала у 2010 та 2011 рр., уже у 2013 році впала до значення 0,72, тобто зменшилася майже на третину порівняно з 2008 роком. Не зважаючи на це, у 2015 році ІК для будівельних послуг зріс до 5,9 і поступався лише індексу конкурентності інформаційних послуг (ІК = 7,3).

Проведений аналіз структури та динаміки зовнішньої торгівлі України дав можливість виявити, що частка зовнішньої торгівлі будівельними послугами України в зовнішньоторговельному обігу залишається досить незначною (від 1,3 % у 2008 р. до 2,4 % у 2015 р.). Географічна структура експорту та імпорту будівельних послуг демонструє, що основними партнерами-споживачами будівельних послуг усе ще залишаються країни СНД (особливо Туркменістан та Росія), що зумовлено територіальною близькістю, довготривалою історією торговельних відносин, а також наявністю однакових механізмів регулювання в будівництві та спільних будівельних нормам та стандартів: ДБН, ДСТУ тощо. Виявлено, що останні два роки спостерігається зміна географічних міжнародних торговельних потоків, про що свідчить зміна сальдо торгівлі будівельними послугами з Німеччиною з негативного на позитивне значення, а також 8-кратне зменшення сальдо торгівлі продукцією будівництва з Росією.

Результати аналізу індексів міжнародної торгівлі будівельними послугами України за період 2008-2015 рр. характеризуються: позитивною динамікою коефіцієнта покриття імпорту експортом (якщо в період 2008-2011 рр. експорт на 23-32 % перевищував імпорт, то у 2014 році перевищення сягнуло 57 %, а у 2015 році експорт перевищив імпорт більше ніж у 7 разів); зростанням показника експортної квоти (починаючи з 2012 р.), тобто має місце тенденція до підвищення рівня інтенсивності зовнішньої торгівлі країни будівельними послугами; збільшенням показника імпоротної квоти в період 2011-2014 рр. (проте темпами нижчими, ніж експортна квота) та різким зменшенням цього показника у 2015 році. Дисертант стверджує, що зміни в географічній структурі міжнародної торгівлі будівельними послугами України щодо країн ЄС супроводжуються позитивними тенденціями в її обсягах та структурі.

З'ясовано подальші кроки інтеграції будівельного сектора України та обґрунтовано географічні, технологічні й інші орієнтири цих кроків шляхом подвійного оціночно-прогностичного підходу: проведення кластерного аналізу країн-членів ЄС, а також України (формула «ЄС 28+1») за індикаторами розвитку ринку будівельних послуг (18 показників). Процедура кластерного аналізу методом Уорда дозволила виокремити 5 кластерних груп з майже аналогічними характеристиками. За результатами розрахунків було визначено, що Україна, за визначеним переліком показників, входить до другого кластеру з такими європейськими країнами як Болгарія, Чехія, Греція, Хорватія, Кіпр, Угорщина, Польща, Португалія, Румунія, Словенія та Словаччина (табл. 1).

Таблиця 1

Результати кластерного аналізу країн ЄС та України за рівнем розвитку ринку будівельних послуг

Кластер	Країни
Кластер 1	Бельгія, Данія, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Австрія, Фінляндія, Швеція
Кластер 2	Болгарія, Чехія, Греція, Хорватія, Кіпр, Угорщина, Польща, Румунія, Словенія, Словаччина, Україна
Кластер 3	Німеччина, Франція, Великобританія, Португалія
Кластер 4	Естонія, Литва, Латвія, Мальта
Кластер 5	Іспанія, Італія

Більш розширеним методом дослідження слугує матриці реалізованості інноваційного потенціалу (МРП), яка враховує дію вже двох змінних: індекс інноваційної економіки (ІЕ) та індекс інноваційного потенціалу (ІП) (рис. 2).

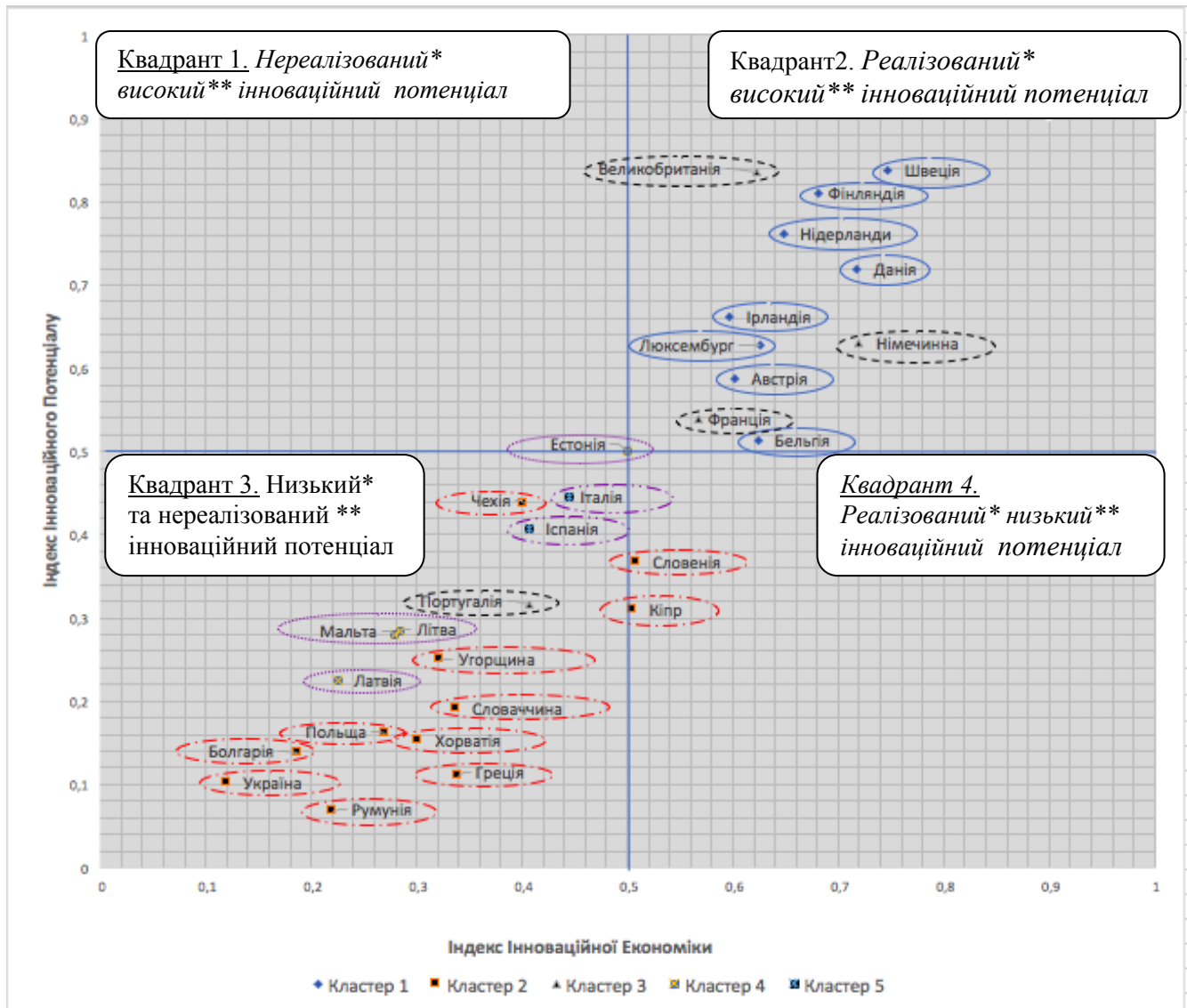

Рис. 2. Позиції країн ЄС й України та їхніх кластерів, у полі матриці реалізованості інноваційного потенціалу

Примітки: * - відносно середнього значення ІІЕ; ** - відносно середнього значення ІІП

Автор зазначає, що такий спосіб емпірично виявив тісний прямий зв'язок між інноваційним потенціалом галузі, ступенем його реалізованості та розвитком ринку будівельних послуг як в окремих країнах, так і в цілому по 29-ти країнах (закономірність виявлена і для країн окремо, і для їхніх кластерів).

На основі поєднання результатів оцінки ефективного використання інноваційного потенціалу з отриманими результатами кластерного аналізу доведено, що для подальшої успішної інтеграції з європейським ринком будівельних послуг вітчизняним будівельним компаніям, насамперед, необхідно збільшувати високотехнологічну компоненту будівельних послуг, який є різним для кластерів

країн. У дисертації виявлені характерні риси кластерів країн за розвитком ринку будівельних послуг (що здійснено за допомогою інструментарію SWOT-аналізу), а також з'ясовані резерви інноваційного розвитку будівельної індустрії України. Виявлено фактори, які перешкоджають ефективному функціонуванню інноваційної системи у будівельній індустрії, а саме: неефективна стандартизація й ліцензування, відсутність державної політики стимулювання, невисокий платоспроможний попит, зменшення джерел фінансування, низька продуктивність праці, що зумовлюють зниження конкурентоспроможності будівельних послуг України на європейському ринку. Більшість зазначених факторів є взаємозалежними й посилюють основні системні проблеми сектору: низький рівень інвестиційної привабливості, технологічна відсталість, відсутність єдиної системи інформаційно-програмного забезпечення будівництва, формування вартості об'єктів будівництва, низький рівень кваліфікації кадрів.

Рис. 3. Стратегії інноваційного розвитку будівельного сектору України

Проаналізовано, що наявний потенціал будівельної сфери та реалізація Стратегії інноваційного розвитку будівельного сектору України дозволять підвищити конкурентоспроможність українських підприємств на європейському ринку будівельних послуг (рис. 3). Метою стратегії розвитку будівельної галузі є створення умов для реалізації будівельних послуг як на внутрішньому так і зовнішньому ринках що відповідають міжнародним стандартам якості та ділової досконалості. Для цього пріоритетним є стимулювання розвитку кадрового потенціалу, формування нормативної бази узгодженої з міжнародними стандартами, стимулювання попиту на інноваційну продукцію, розвитку трансферу технологій,

модернізація сектору та стимулювання інноваційної активності підприємств будівництва.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено комплексне дослідження, узагальнення та поглиблення теоретико-методичних засад розвитку європейського ринку будівельних послуг, обґрунтовано пріоритети зовнішньої торгівлі України у цьому напрямі. Результати дослідження дали змогу сформулювати такі висновки.

1. В умовах трансформації світового господарства кінця ХХ і початку ХХІ ст., формування глобального інформаційного ринку та переходу розвинених країн до постіндустріальної моделі, торгівля послугами є рушійною силою розвитку інших секторів господарства та одним з вирішальних чинників зростання країн, що розвиваються, країн з перехідною економікою і найменш розвинених країн. Пріоритетним завданням у сфері міжнародної системи регулювання торгівлі послугами є вдосконалення механізмів відкритості третіх країн, реалізації принципу недискримінації.

2. Дослідження еволюції теорій міжнародної торгівлі послугами виявило, що трактування послуги як об'єкту торгівлі, в тому числі й міжнародної торгівлі, історично було досить різним і пройшло в своєму розвитку три основні етапи. Перший етап, який охопив періоди формування теорій меркантилізму, теорій абсолютних й відносних переваг, відрізнявся віднесенням послуг до результатів непродуктивної праці, а головними ознаками послуг вважались відсутність у результатах праці уречевленої їх форми та неможливість бути проданими. Наукові школи другого етапу, характеризували що багатство потрібно охопити також й нематеріальні продукти, тобто послуги, оскільки продуктивною є кожна праця, яку люди вважають необхідною. Третій етап розвитку теорій міжнародної торгівлі відрізняється від попередніх обґрунтуванням факторів, ресурсів та особливих рис сучасної міжнародної торгівлі послугами як чинника зростання міжнародної конкурентоспроможності країн.

3. Міжнародний ринок будівельних послуг має специфічні сутнісні характеристики, що зумовлено тісним зв'язком будівельних послуг з результатом їх надання. Характерною рисою міжнародного ринку будівельних послуг є високий рівень конкуренції й гнучкості та складна структура з наявністю субпідрядних відносин і тісної кооперації. Сучасний етап розвитку міжнародного ринку будівельних послуг характеризується трансформацією механізму функціонування (децентралізовані розгалужені системи підрядних ТНК) змінами в структурі асортименту будівельних послуг, попиті споживачів.

4. Європейський сектор будівельних послуг базується на механізмах загального й спеціального регулювання як на національному рівні країн-членів ЄС, так і на рівні наднаціональних інститутів ЄС. У системі регулювання європейського сектора будівельних послуг характерне забезпечення максимальної свободи доступу європейських будівельних компаній на ринок послуг усіх країн Союзу; відносно третіх країн – це забезпечення відкриття власного ринку, зважаючи на принцип ефективної взаємодії, який передбачає, що треті країни повинні надавати країнам-членам ЄС рівноцінні умови доступу на свої ринки. Еволюція європейського сектора будівельних послуг відбувається у напрямку інноваційності всіх елементів його життєвого циклу, орієнтуючись на пріоритети політики енергоефективності, декарбонізації, екологізації та ділової досконалості.

5. Міжнародний ринок будівельних послуг характеризується високим ступенем конкуренції та гнучкості, та обумовлений зростанням вимог до екологічності, безпеки, якості будівельної продукції. Будівельний сектор ЄС є провідним у європейській зовнішній торгівлі, європейські будівельні компанії володіють понад 50 % найбільших міжнародних будівельних контрактів і мають значно більший обсяг бізнесу, ніж компанії Японії і США. Основна частина будівельних послуг країн ЄС надається шляхом будівництва інфраструктурних об'єктів в країни, що розвиваються, а імпорту будівельних послуг у розвинені країни сконцентрований в основному у сфері здійснення робіт з реконструкції та ремонту. Визначено, що за показником інноваційності будівництво відстає від інших секторів економіки ЄС, тому основні тенденції розвитку будівництва, що сформульовані в Європейській будівельній технологічній платформі, зосереджені в площині застосування наукоємних технологій

6. Виявлено, що для українського ринку будівельних послуг характерним є розрив зв'язку наукового, виробничого й комерційного циклів, що перешкоджає безперервному функціонуванню інноваційної системи. Причиною цьому є низка негативних факторів, а саме: невідповідність процесів ведення бізнесу міжнародним стандартам; відмінності в нормативно-технічній документації та підходах до організації й управління будівництвом; залежність від імпорту обладнання; слабка система просування вітчизняних будівельних послуг; недостатня ефективність системи передачі інноваційних розробок у будівельній індустрії. Водночас за останні два роки показники конкурентності галузі та ефективності її зовнішньоекономічної діяльності покращилися на фоні зміни в географічній структурі міжнародної торгівлі будівельними послугами України з Європейським Союзом.

7. Новий методичний підхід до кластерного аналізу розвитку європейського ринку будівельних послуг дозволив виявити позиції вітчизняного будівельної індустрії в системі «ЄС+Україна», що базується на обґрунтуванні показників будівельної галузі, які формують будівельний сектор та мають суттєвий вплив на його подальший розвиток, а саме: показники будівельної індустрії країн, його міжнародну складову та середовище, у якому секторі функціонує. За результатом кластерного аналізу країн ЄС та України виявлено п'ять кластерів, порівняльний аналіз слабких та сильних сторін кожного кластеру (застосування SWOT-аналізу) виявив необхідність розробки інноваційної стратегії для ефективного функціонування будівельного сектору економіки України.

8. Виявлено прямий зв'язок між інноваційним потенціалом економіки, ступенем ефективності його реалізації та розвитком ринку будівельних послуг як для окремих європейських країн, так і для кластерів цих країн. Доведено, що для успішної діяльності на європейському ринку будівельних послуг вітчизняним будівельним компаніям необхідно підвищувати інноваційність процесів проектування, виробництва, просування та реалізації будівельних послуг. Запропонована Стратегія інноваційного розвитку будівельного сектора України з метою підвищення його конкурентоспроможності на європейському ринку будівельних послуг включає обґрунтований перелік її складової та етапів реалізації. Ключовими пріоритетами цієї Стратегії є створення конкурентного бізнес-середовища для реалізації будівельних послуг, відповідність міжнародним

стандартам якості та ділової досканалості=, розроблення системи узгоджень технічних, економічних та правових механізмів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

Алієв Р.А., Орловська Ю.В. Тенденції розвитку ринку будівельних послуг в Європейському Союзі // Особливості розвитку ринку будівельних послуг у Європейському Союзі: [колективна монографія] /Алієв Р.А., Ю.В. Орловська – Дніпро, 2016 – 156 с. (9 д.а, особисто автору 4.5 д.а., Розділ 2. Тенденції розвитку ринку будівельних послуг в європейському союзі).

У наукових фахових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах:

1. Алієв Р.А., Орловська Ю.В. Аналіз розвитку ринку будівельних послуг в Європейському Союзі / Р.А. Алієв, Ю.В. Орловська // Економічний простір. Збірник наукових праць. (Index Copernicus, Google Scholar, РІНЦ, Українські наукові журнали, Advanced Science Index) – 2016. – Вип. 112. – С. 26-36 (0,7 д.а., особисто автору - 0,5 д.а., проаналізовано ринок торгівлі будівельними послугами в ЄС).

2. Алієв Р.А., Орловська Ю.В. Інтенсифікація зовнішньої торгівлі будівельними послугами України / Р.А. Алієв, Ю.В. Орловська // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Збірник наукових праць (Index Copernicus, РІНЦ) – 2016. – Вип. 1 Т.1 – С. 86-92 (0,9 д.а, особисто автору - 0,7 д.а., проаналізовано ринок будівельних послуг України).

3. Алієв Р. А. Теоретичні аспекти регіональної стратегії розвитку житлового будівництва / Р. А. Алієв. // Економічний простір. Збірник наукових праць. (Index Copernicus, Google Scholar, РІНЦ, Українські наукові журнали, Advanced Science Index) – 2014 р. – Вип. 90. – С. 137–142 (0,7 д.а.).

4. Алієв Р. А. Трансформація чинників та пріоритетів житлового будівництва в умовах економічної глобалізації / Р. А. Алієв. // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Збірник наукових праць. (Index Copernicus, РІНЦ) – 2015. – Вип. 2. – С. 60–65 (0,8 д.а.).

5. Алієв Р. А. Сутність будівельних послуг як об'єкт міжнародної торгівлі / Р. А. Алієв. // Збірник наукових праць Черкаського державного технічного університету.(Index Copernicus, Google Scholar, РІНЦ) – Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип. 2. – С. 76–81 (0,8 д.а.).

6. Алієв Р. А. Сучасні тенденції розвитку світового ринку будівельних послуг / Р. А. Алієв. // Глобальні та національні проблеми економіки: електронне фахове видання з економіки. (Index Copernicus) – 2016 р. – Вип. 10. – С.49–54 - [Електронний ресурс]. Режим доступу до журналу: <http://globalnational.in.ua/archive/10-2016/12.pdf> (0,4 д.а.).

7. Алієв Р. А. Передумови і механізм формування ринку будівельних послуг в країнах ЄС / Р. А. Алієв. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. (Index Copernicus, ResearchBib, Російський індекс наукового цитування, Google Scholar, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського). – Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6. – С. 13–16 (0,5 д.а.).

В інших виданнях:

8. Aliev R. A. Modern Tendencies In European Green Building Market Development: Challenges For Ukraine / R. A. Aliev, V. S. Chala, M. S. Vovk. // Science And Practice. Melbourne, Australia. – 2016. – P. 31–34 (0,3 д.а.).

9. Алієв Р. А. Концептуальні підходи до визначення сутності регіональної стратегії розвитку житлового будівництва / Р. А. Алієв. // Пріоритети нової економіки знань в ХХІ сторіччі. - Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. (Латвія, м. Рига, 26-27 листопада 2014р.) – 2014. – С. 23–25 (0,2 д.а.)

10. Алієв Р. А. Глобальні тенденції міжнародної торгівлі будівельними послугами / Р. А. Алієв. // Сучасні виклики розвитку світової економіки. – Матеріали IV Міжнародної науково–практичної конференції. (м. Київ, 19-20 листопада 2015 р.) – 2015. – С. 253–256 (0,2 д.а.).

11. Алієв Р. А. Місце будівельних послуг в реалізації стратегії сталого розвитку в країнах ЄС / Р. А. Алієв. // Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико–правовий простір. Матеріали II Міжнародної науково–практичної конференції. (м. Маріуполь, 4 грудня 2015 р.) – 2015. –С. 143–145 (0,2 д.а.).

12. Алієв Р. А. Теоретичні аспекти регіональної стратегії розвитку житлового будівництва / Р. А. Алієв. // Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум-2014». - Труди міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2-4 грудня 2014 р.) – 2014. – С. 137–142 (0,3 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Алієв. Р.А. Розвиток Європейського ринку будівельних послуг. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2017.

Робота присвячена дослідженню теоретичних і прикладних положень розвитку європейського ринку будівельних послуг для обґрунтування пріоритетів зовнішньої торгівлі України у цьому напрямі. Визначено сутність поняття «будівельна послуга» та визначено її особливості як об'єкта міжнародної торгівлі. Окреслено основні риси міжнародного ринку будівельних послуг та проаналізовані основні тенденції його розвитку. Виявлено специфіку європейського ринку будівельних послуг, запропоновано його концептуальну модель та методичний підхід до оцінки розвитку. Обґрунтовано, що сектор послуг, зокрема будівельних, є найбільш значущою рушійною силою економічного зростання в країнах Європейського Союзу; виявлені основні тенденції розвитку європейського ринку будівельних послуг. Визначена складна, багатоступенева й багаторівнева система норм регулювання торгівлі послугами і торгівлі будівельними послугами, яка має враховуватися українськими компаніями-постачальниками будівельних послуг. Проаналізовано сучасний стан зовнішньоторговельних відносин будівельної галузі України, у тому числі на європейському ринку, та встановлено сучасну позицію національного ринку будівельних послуг на потенційно спільному ринку ЄС з виявленням кластерів країн та відмінностей розвитку їхнього будівельного сектора. Обґрунтовано інноваційний складник конкурентного розвитку національного ринку будівельних послуг для його успішної інтеграції з відповідним ринком ЄС.

Запропоновано стратегію інноваційного розвитку будівельної галузі України в контексті її інтеграції з європейським ринком будівельних послуг

Ключові слова: міжнародна торгівля послугами, будівельні послуги, Європейський Союз, європейський ринок будівельних послуг, інновації.

АННОТАЦИЯ

Алиев. Р.А. Развитие европейского рынка строительных услуг. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана». – Киев, 2017.

Работа посвящена исследованию теоретических и прикладных положений развития европейского рынка строительных услуг для обоснования приоритетов внешней торговли Украины в этом направлении. Определена сущность понятия «строительная услуга» и определены ее особенности как объекта международной торговли. Определены основные черты международного рынка строительных услуг и проанализированы основные тенденции его развития. Выявлена специфика европейского рынка строительных услуг, предложена его концептуальная модель и методический подход к оценке его развития. Обосновано, что сектор услуг, в том числе строительных, является наиболее значимой движущей силой экономического роста в странах Европейского Союза, выявлены основные тенденции развития европейского рынка строительных услуг. Определена сложная, многоступенчатая и многоуровневая система норм регулирования торговли услугами вообще и торговли строительными услугами в частности, которая должна учитываться украинскими компаниями-поставщиками строительных услуг. Проанализировано современное состояние внешнеторговых отношений строительной отрасли Украины, в том числе на европейском рынке; установлена современная позиция национального рынка строительных услуг на потенциально общем рынке ЕС с выявлением кластеров стран и различий развития их строительного сектора. Обоснована инновационная составляющая конкурентного развития национального рынка строительных услуг для его успешной интеграции с соответствующим рынком ЕС. Предложена стратегия инновационного развития строительной отрасли Украины в контексте ее интеграции с европейским рынком строительных услуг.

Ключевые слова: международная торговля, строительные услуги, Европейский Союз, европейский рынок строительных услуг, инновации.

ABSTRACT

Aliiev. R.A. Development of European building services market. – Manuscript.

Dissertation for the Academic Degree of Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman». – Kyiv, 2017.

Work is devoted to research of theoretical and applied areas of the European building services market to substantiate priorities of Ukraine's foreign trade in that direction. Concept of “building service” and its characteristics as an object of international trade have been defined. Basic features of international building services market that

distinguish them from other markets have been determined. Specificity of subject-object relationship during creation and implementation of building services has been discovered and conceptual model of European building services market has been proposed.

It has been proved that services sector is the most important driving force of economic growth in the European Union, and building services sector is the subject of general and special regulations both on national EU-members level and on common EU level. Directions of liberalization for building services international trade have been determined with allocation of EU internal building services market organization mechanism and definition of features to access this market for foreign suppliers of building services. It has been indicated that international rules governing services trading in general and building services in particular may be resulted both from international agreements which are made by EU-member and from agreements which are made by European Union. Author believes that such complicated, multi-stage and multi-level system is additional factor which makes it more difficult for foreign building companies to access to European market, in particular for Ukrainian building companies. Modern principles of construction of environmentally efficient economy in the EU have been researched, namely: greening of building process and building services consumption; focus on imperative of resource-saving technologies usage which also reduces waste and increase safety of building; technological harmonization and standardization of quality; unified program of increasing competitiveness of the industry that allowed to improve the concept of "sustainable building".

On the basis of author's methodological approach to cluster analysis there have been 5 European countries' clusters obtained and SWOT-analysis of building services market condition has been performed for each cluster. It has been empirically proved that strengthening of innovative production guarantee access to building services market in most developed EU countries, including when building services are made by Ukrainian companies. On the basis of calculations foreign trade strategy has been proposed which takes into account the innovative development of building services and phased integration of building companies into the European building services market. Implementation of this strategy will create conditions for innovative development of building services and phased integration of building companies and future Ukrainian transnational building companies into the European building services market.

Key words: international trade, building services, European Union, European building services market, innovations.